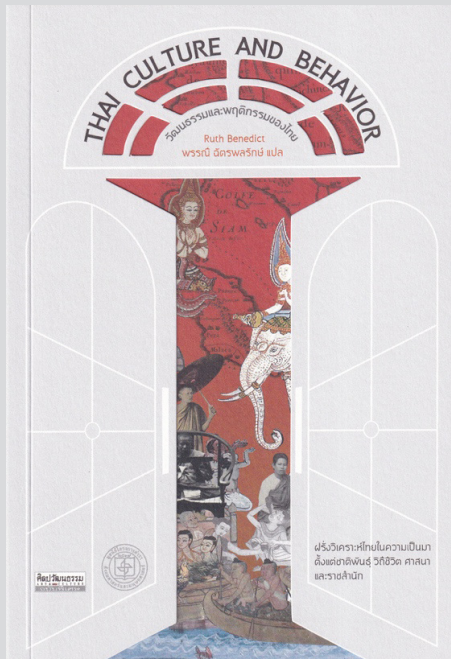

วัฒนธรรมและ พฤติกรรมของไทย

Thai Culture and Behavior

โดย: ภคอัศม์ โปษะภุขณะ

หนังสือเรื่อง : วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย

เขียนโดย Ruth Benedict (รูธ เบเนดิกต์)

แปลจาก Thai Culture and Behavior

ผู้แปล พรณี ฉัตรพลรักษ์

สำนักพิมพ์มติชน พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2564

176 หน้า ราคา 220 บาท

ISBN 978-974-02-1765-7

หนังสือเรื่อง วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย เป็นหนังสือที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมไทยตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีรวมถึงเรื่องของการนับถือศาสนา นับว่าเป็นหนังสือที่น่าสนใจและยังเป็นหนังสือทางมนุษยวิทยาและสังคมศาสตร์เล่มแรกๆ ที่ถูกเขียนอย่างเป็นระบบโดย รูธ เบเนดิกต์ ได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาจากหนังสือและวรรณคดี ถึงแม้ว่าหนังสือจะถูกเขียนขึ้นมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่เนื้อหาภายในก็ไม่ได้ต่างจากปัจจุบันมากนัก

หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ภาค โดยภาคที่ 1 สามารถแยกย่อยออกเป็น 1. ประเพณีดั้งเดิม 2. ศาสนา 3. วิทยุใหญ่ ภาคที่ 2 มี 2 หัวข้อย่อยอันได้แก่ วิทยุเด็กและลักษณะพิเศษบางประการของคนไทย โดยทั้ง 2 ภาค จะสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ต่าง ๆ ออกมา

ภาคที่ 1 หัวข้อที่ 1 ประเพณีดั้งเดิม ในหัวข้อย่อยนี้สามารถจำแนกแยกย่อยออกมาได้อีกเป็น 3 หัวข้อย่อย อันได้แก่

1.1 กษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ จะกล่าวถึงการการถืออำนาจอย่างเด็ดขาดของกษัตริย์ กษัตริย์สามารถบันดาลหรือสั่งรับทรัพย์สินของเหล่าขุนนางที่อยู่ใกล้พระองค์ได้หากมีความผิดหรือขัดพระทัยยิ่งไปกว่านั้นกษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินเองยังทรงได้รับการเคารพบูชาโดยเมื่อกล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินแลเชื้อพระวงศ์ต่างก็ต้องใช้คำราชาศัพท์ พระเจ้าแผ่นดินยังถือได้ว่าเป็นหลักยึดให้กับราษฎรอีกด้วย และยังกล่าวถึงการตั้งวันหยุดและการแต่งตั้งรัชทายาท

1.2 ระบบราชการ จะกล่าวถึงระบบราชการสังคมไทยนั้นได้ถือกำเนิดขึ้นในสมัยของสมเด็จพระไตรโลกนาถที่ได้ยึดเอาอำนาจการปกครองมาจากบรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่ต่าง ๆ มาไว้ที่ส่วนกลาง สิ่งที่มาพร้อมกันกับระบบราชการก็คือ ระบบยศถาบรรดาศักดิ์ที่ไม่ว่าจะรับราชการอยู่ตำแหน่งไหนก็สามารถที่จะมีได้อาติเช่น หมื่น ขุน หลวง พระ พระยา และเจ้าพระยา การแต่งตั้งเจ้าพระยาหรือสมเด็จพระเจ้าพระยามักไม่นิยมแต่งตั้งมีการแต่งตั้งเพียงบางรัชกาล อย่างไรก็ตามการที่จะได้รับบรรดาศักดิ์ต่าง ๆ นั้นก็ย่อมเป็นสิทธิ

อำนาจเด็ดขาดของพระเจ้าแผ่นดินที่จะประทานให้ แก่หมู่ข้าราชการ

1.3 ชาวบ้าน โดยจะกล่าวถึงจำนวนประชากร โดยอิงตามจากการสำรวจสำมะโนครัวปี พ.ศ. 2480 รวมถึงอาชีพหลักของคนไทยนั้นก็คือการทำการ เกษตรกรรมเพาะปลูกข้าวและชาวประมง โดยบรรยาย ถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท การ ทำมาหากินอยู่ในเขตหมู่บ้านเล็ก ๆ การตกปลาจาก แหล่งน้ำใกล้หมู่บ้าน หมู่บ้านแต่ละแห่งประกอบไปด้วย 10 ถึง 80 ครัวเรือน

ในตอนท้ายของหัวข้อนี้ได้มีการกล่าวถึง การติดต่อกับยุโรปและการปรับไทยให้ทันสมัยอีกด้วยโดยทุก ประเทศต่างก็ต้องพบเจอการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้มหาอำนาจตะวันตกต่าง ๆ อาทิ เช่น โปรตุเกส สเปน ฝรั่งเศส และ อังกฤษ พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าจึงมีดำริให้มีการปรับไทยให้ ทันสมัยโดยการเร่งการยกเลิกทาส การยกเลิกประเพณี การหมอบกราบ การสร้างทางรถไฟ การปรับปรุง ระบบสาธารณสุข การให้บริการจิตเวชแก่ประชาชน จึงทำให้ใช้ทรัพยากรจนหายไประวมถึงการจัดการระดม กำลังต่อต้านเมื่อครั้งอหิวาต์ระบาดอีกด้วยโดยการ บังคับให้ประชาชนทุกคนฉีดวัคซีน

ภาคที่ 1 หัวข้อที่ 2 ศาสนา

ผู้เขียนได้กล่าวถึงการนับถือศาสนาในไทยเป็นเรื่อง ที่น่าสนใจมากเพราะเป็นการผสมผสานหลากหลาย ความเชื่อเข้าไว้ด้วยกัน อาทิ เช่น พราหมณ์ และ พุทธ โดยเกี่ยวโยงเชื่อมกันระหว่างพิธีกรรมของชนชั้นสูง และชนชั้นล่าง โดยพิธีกรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันก็เป็น ส่วนใหญ่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์เป็น หลักโดยถูกเคลือบโดยพุทธศาสนา โดยส่วนท้ายของ หัวข้อศาสนา ยังได้มีการกล่าวถึง การนับถือวิญญาณ ของคนไทย คนไทยนับถือวิญญาณ (Animism) มานานแล้วนับตั้งแต่บรรพชน มีหลักฐานแสดงให้เห็นถึง การเคารพบูชาผีบรรพบุรุษยิ่งไปกว่านั้นยังมีการไหว้

ผีต่าง ๆ เช่น พระภูมิเจ้าที่ ศาลเจ้า ศาลหลักเมือง รวมถึงมีการนำรูปปั้นผีต่าง ๆ มาปิดลงและนำมาเสี่ยงทาย ขอหวยกันก็มี นับว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีความ ใจกว้างอย่างมากที่ยอมให้ศาสนิกใช้บทบัญญัติของ ศาสนาหรือความเชื่ออื่น ๆ ได้โดยไม่ปิดกั้นซึ่งต่างจาก ศาสนาเอกเทวนิยม

ภาคที่ 1 หัวข้อที่ 3 ภัยไข้เจ็บ

ในหัวข้อนี้ได้บรรยายถึงสภาพสังคมในหน่วย ครอบครัวโดยมองไปถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติที่มีความผูกพันกันมากและอาศัยอยู่ร่วมกันเป็น ครอบครัวใหญ่ บทบาททางสังคมของสตรีจะเป็นผู้จัดการ เรื่องค้าขายจับจ่ายใช้สอย การต่อรองราคาสินค้ารวมถึง การทำอาหารภายในครัวเรือนอีกด้วย เพศชายจะมีหน้าที่ ในการประสานงานขายข้าวให้กับพ่อค้าคนจีน ในแง่ ของความร่วมมือในชุมชนเห็นได้จากประเพณีการदानา เมื่อถึงฤดูเพาะปลูกแล้วนั้น ชาวบ้านทุกบ้านก็จะมา ช่วยเหลือกันในการปลูกข้าวदानา และเจ้าบ้านหรือ เจ้าของนาก็จัดงานกินเลี้ยงกัน นับว่าเป็นการสร้างเสริม การมีส่วนร่วมให้กับชุมชนอีกด้วย

ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง โดย จะมีการสมรสกันโดยใช้เวลาชบพอกกันเพียงชั่วครู่ ประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่ไม่นิยมในการหมั้นหมายมา ตั้งแต่เด็กเหมือนดังยุโรป ก่อนที่จะสมรสกันผู้ชายไม่ สามารถที่จะแตะเนื้อต้องตัวผู้หญิงได้ หากเพศชาย เผลอไปแตะตัวผู้หญิงแล้วจะต้องจ่ายค่าทำขวัญให้ แก่เด็กหญิง หรือ เรียกว่า เสียผี ในภาคเหนือ การสมร สกันมักจะจัดพิธีอย่างเรียบง่ายโดยมีการตกลงค่าสินสอด โดยจะมีพ่อแม่ฝ่ายชายและหญิงมาตกลงแต่ถ้าไม่ สามารถตกลงกันได้ก็นำผู้ใหญ่คนกลางมาคอยไกล่เกลี่ย

ภาคที่ 2 หัวข้อที่ 1 วัยเด็ก

กล่าวถึงเรื่องความเชื่อเรื่องจิตที่บริสุทธิ์ถ้ามารดา มีจิตที่ดี เด็กที่เกิดมาก็จะเป็นเด็กที่ดี เมื่อเด็กเกิดมาแล้ว ทั้งแม่และทารกจะต้องอยู่ไฟ เมื่อครบกำหนดอยู่ไฟ แล้วจึงจะสามารถออกไปข้างนอกบ้านได้ โดยสิ่งแรก ๆ

ที่ผู้ใหญ่มักจะสอนให้เด็กก็คือทำแสดงความเคารพ
ครอบครัวในสมัยก่อนมักที่จะมีลูกหลายคน จึงมีการ
สอนให้พี่ช่วยดูแลน้อง การดูแลตัวของเครื่องใช้
อย่างทะนุทะนอมเพราะจะต้องให้ของแก่น้อง เมื่อน้อง
รับของต่อจากพี่ก็ต้องดูแลของให้ดีเพื่อที่จะส่งให้
กับน้องคนต่อไป ในวัยเด็กนั้นมีพิธีที่สำคัญสำหรับ
เด็กก็คือ พิธีโกนจุกโดยเป็นการขจัดสิ่งชั่วร้ายออกไป

ภาคที่ 2 หัวข้อที่ 2 ลักษณะพิเศษบางประการ
ของคนไทย ในหัวข้อนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ
ย่อยอันได้แก่

2.1 ชีวิตที่รักความสนุกสนาน

คนไทยมีนิสัยที่รักความสนุกสนานมีความ
สามารถในเรื่องของการใช้ชีวิตให้มีความสุข สามารถ
ประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ดังเช่นการ
เข้าร่วมประเพณี มักเป็นงานกินเลี้ยงสังสรรค์ต่าง ๆ

2.2 ใจเย็น

ผู้เขียนได้กล่าวว่า พฤติกรรมของคนไทยนั้น
ความใจเย็นสูงมาก การเป็นคนอารมณ์ร้อนมักไม่เป็น
ที่พึงประสงค์เพราะการเป็นคนอารมณ์ร้อนมักจะเป็น
เหตุของการทะเลาะวิวาทกันเสียมาก ผู้คนจึงไม่ชอบ
คนอารมณ์ร้อนนัก ในแง่ของความใจเย็นนั้น สามารถ
หมายถึง ความเยือกเย็นต่อการทำงาน หรือ ความสุขุม
ก็เป็นได้

2.3 ความมีอำนาจของชาย

ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างถึงสุภาษิตต่าง ๆ ของไทย
อาทิเช่น ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง,
ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร ที่เปรียบเปรยไว้ว่าผู้ชาย
นั้นสามารถเจริญอกงามได้ ส่วนเพศหญิงนั้นเปรียบ
เสมือนข้าวสารที่ขัดแล้ว หากขาดเพศชายไปแล้วนั้น

เพศหญิงก็สามารถออกดอกออกผลได้ นับว่าเป็นทัศน
ของระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) แต่ทว่าหากเรา
พิจารณาในมุมกลับกันแล้วนั้น หากขาดเพศหญิงไป
แล้วเพศชายก็ไม่สามารถสร้างดอกผลได้ ข้าพเจ้าจึง
คิดว่าไม่ว่าจะเพศไหนต่างก็มีความสำคัญกันทั้งสิ้น

หนังสือเรื่องนี้วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทยนั้น
เหมาะสำหรับคนที่เริ่มต้นอ่านไม่ค่อยมีพื้นฐาน ผู้แปลใช้
ภาษาเข้าใจง่าย ถึงแม้ว่าจะตีพิมพ์ในช่วงสงครามโลก
แต่เนื้อหาหลายส่วนก็ยังคงเป็นสิ่งที่คนไทยหลาย ๆ
คนกระทำอยู่เป็นหนังสือที่สะท้อนภาพวิถีชีวิตความ
เป็นอยู่ของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแล้วยังไป
กว่านั้นยังได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชนชั้นสูงและ
ชาวบ้านทั่วไปในแง่ของพิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ ที่มี
การผสมผสานระหว่างพุทธ พราหมณ์ และผีเข้าด้วย
กัน โดย ผศ.คมกฤช อู่ยงเติ่ง (2560) ได้กล่าวไว้ใน
หนังสือเรื่องภารตะสยาม ผี พราหมณ์พุทธ ว่า ศาสนา
ของไทยนั้นได้ผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างพุทธ
พราหมณ์ และ ผี โดยไม่สามารถที่จะแยกกันได้
เหมือนดังที่ สุจิตต์ วงศ์เทศ (2560) ได้กล่าวไว้ใน
หนังสือเรื่อง วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในอาเซียน ว่า
วัฒนธรรมความเชื่อของอุษาคเนย์นั้นประกอบไปด้วย
ศาสนาพุทธ พราหมณ์ และผี โดยศาสนาพราหมณ์กับ
พุทธได้รับการถ่ายทอดมาจากอินเดียและได้ผสมผสาน
เข้ากับความเชื่อท้องถิ่นอันได้แก่ความเชื่อแบบผี ซึ่ง
ได้ไปสนับสนุนข้อมูลของ รุท เบเนดิกต์ในหนังสือเล่มนี้
ในเรื่องปรับไทยให้ทันสมัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง
ของไทยต่อนานาชาติประเทศที่มีการปรับโครงสร้างพื้น
ฐานต่าง ๆ อาทิการสร้างทางรถไฟ การปรับปรุงระบบ
สาธารณสุข ●

เอกสารอ้างอิง

คมกฤช อู่ยงเติ่ง. (2560). ภารตะ-สยาม? ผี พราหมณ์พุทธ?. สำนักพิมพ์ มติชน.

สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2560). วัฒนธรรมร่วมอุษาคเนย์ในอาเซียน. สำนักพิมพ์นาตาแซก.